

De beste Afrikaboeken

Eindelijk tijd om te lezen – een veel gehoorde zucht van opluchting zodra de vakantie is begonnen. ZAM vroeg enthousiaste Afrikakenners en Afrikareizigers naar het beste Afrikaboek dat ze de laatste tijd gelezen hebben. Doe uw voordeel met hun aanprijzingen. Veel plezier! Illustratie: Yvonne Kroeze

JOHN JANSEN VAN GALEN, JOURNALIST

Je kunt veel studieboeken en reisverslagen over Afrika lezen, zonder zo goed de sfeer en betekenis van de blanke aanwezigheid op dat continent, en met name in Kenia, te leren kennen als via de thriller van **John Le Carré**, *De toegewijde tuinier* (Luitingh-Sijthoff, 2001). Het is tevens een scherpe aanklacht tegen de moderne uitbuiting van de Afrikaan door geneesmiddelenfabrikanten. Men zij gewaarschuwd: de verfilming is van veel mindere kwaliteit!

FELIX DE ROOY, THEATERMAKER

Toevallig is de meest fascinerende confrontatie met een moderne schrijver uit de wereldliteratuur die ik in de 21ste eeuw onder ogen kreeg, de roman van **K. Sello Duiker**, *Het stille geweld van dromen* (De Geus, 2003). De ongecensureerde emoties die in een pulserende eigen stijl van de pagina's spatten, geven een ontluisterend inzicht in de belevingswereld van student Tshepo, bipolaire patiënt, drugsverslaafd en prostitué in een bordeel voor blanke mannen. De zelfmoord van de schrijver in 2005 liet een gat achter in mijn hart.

ENA JANSEN, LITERATUURWETENSCHAPSTER

Mijn 'bezongen' boek is tegelijk een 'wroegend' boek: **Melissa Steyn**, *Whiteness Just Isn't What It Used To Be – White Identity in a Changing South Africa* (State University of New York Press, 2001). Zelfonderzoek door vijftig 'gewone' witte Zuid-Afrikanen over de valsheid en zelfzucht van hun verbeelde wereld. Een aanvulling vanuit Cultural Studies op Zuid-Afrikaanse literaire boeken die verschuivende identiteiten in steeds weer nieuwe uitstulpingen aan 't verkennen en registreren zijn.

ANNEMARIE DE WILDT, CURATOR

Onlangs las ik **Abdelkader Benali**, *Bruiloft aan zee* (Vassallucci, 1996) tijdens een reis naar de streek waar het boek zich afspeelt, het gebied tussen het Rifgebergte en de Middellandse zee. Ik genoot van de poëtische humor, rake beschrijvingen en fantasierijke taal van Benali. Het is een boek als een gerecht, met ingrediënten uit Nederland en Marokko, soms zoetzuur, soms heet. Lees smakelijk.

ADRIAAN VAN DIS, SCHRIJVER

In de jaren tachtig van de vorige eeuw geloofde ik in een grote toekomst voor de literatuur uit Afrika. Helaas ben ik met de jaren in de werkelijkheid teleurgesteld. Heb ik verkeerd gezocht en gelezen? Na **Filip de Boeck** en **Marie-Françoise Plissart**, *Kinshasa, tales of the invisible city* (Ludion, 2004) weet ik dat de straat, de markt, de zelfkant een bron van fantastische verhalen biedt. Het prachtig vormgegeven boek geeft een spannend en verbijsterend portret van de hoofdstad van de Democratische Republiek Congo. Onder de sociale ellende bruist een leven van verbeelding waarbij de brave Europese literatuur bleekjes afsteekt.

FIENEKE DIAMAND, RADIOPROGRAMMAMAAKSTER

Zojuist las ik het verhaal *Een bedelaar van stand* uit het onlangs verschenen **Rik Delhaas**, *De president, de hyena en de kleine hagedis* (Contact, 2006). Over Rajab de bedelaar, die op jeugdige leeftijd polio kreeg en nu in de Ugandese hoofdstad Kampala op het trottoir ligt. Delhaas is een goed waarnemer, waardoor een kleurrijk verhaal is ontstaan met details die zelfs de doorgewinterde Afrikareiziger zullen verrassen. Zo'n verhaal kan alleen geschreven worden door iemand met eindeloos geduld en gevoel voor de hoofdpersoon!

SYBILLE CLAUS, REDACTEUR AFRIKA

Een blik tussen Kambili (15) en haar broer Jaja zegt meer dan twee pagina's tekst. Op subtiele wijze beschrijft de Nigeriaanse **Chimamanda Ngozi Adichie** in *Paarse hibiscus* (Sirene, 2004) de sfeer in een gezin in de stad Enugu, dat gedomineerd wordt door een streng katholieke, en gewelddadige vader. Bij een tante ontdekt het tweetal dat het ook anders kan, het is het begin van hun bevrijding. Hou je zakdoek bij de hand, ik moest ervan huilen.

KOERT LINDIJER, AFRIKA-CORRESPONDENT

Het verslag van **Jean Hatfeld**, *Machete Season: The Killers in Rwanda Speak* (Farrar, Straus & Giroux, 2005) over de moordenaars van de genocide in Rwanda laat zien hoe menselijk het is om onmenselijk te zijn. "Moorden is veel gemakkelijker dan landbouw bedrijven", zegt één van de geïnterviewde moordenaars. Voor het eerst worden de moorden van 1994 in Rwanda zichtbaar, voelbaar en een beetje begrijpelijk. Geen boek om te lezen voor het slapen, verhelderend voor menselijk gedrag.

Zomer!

“De verkiezingen moeten slagen”

RENSKE DE GREEF, COLUMNISTE

Raoul is 20 jaar en eigenlijk stiekem wat verwend: hij houdt van chique schoenen, taxi's en Albert Heijn To Go. Dan gaat hij op reis naar West-Afrika, om daar vier maanden in zijn eentje rond te reizen. In het begin heeft hij het idee in een hel op aarde te zijn beland: iedereen is boomlang, pikzwart en wil hem overvallen. Maar na een tijd verandert zijn beeld van Afrika, en hijzelf uiteindelijk ook. Raouls frisse blik ervoor zorgt dat al zijn observaties of raak of hilarisch zijn. Nergens wordt Raoul de Jong, *Stinknegers – Ontdekkingsreis in Afrika* (Vassallucci, 2004) moralistisch, nergens wordt het voorspelbaar.

FRED DE VRIES, JOURNALIST

Marlene van Niekerk, *Agaat* (Querido, 2006) is een improvisatie op de 'plaasroman'. Aan de hand van een stervende vrouw die terugkijkt op haar leven vertelt de schrijfster een verhaal over Afrikanerdom, rassenverhoudingen, liefde en wraak. Van Niekerk toont zich een uitmuntende stilist als ze bijna zevenhonderd bladzijden lang de psychologische uitputtingslag schetst tussen de aftakelende Milla en haar gekleurde 'meid' Agaat.

RUDI BOON, TELEVISIEPROGRAMMAMAKER

De roman van Nicolaas Matsier, *Het achtenveertigste uur* (De Bezige Bij, 2005) speelt zich af op het aanmeldcentrum Schiphol en in de hoofden van ambtenaren van de Immigratie- en Naturalisatiedienst IND, marechaussees, advocaten en tolken. Hoofdpersoon is een man 'die stelt te zijn' Moesa Mohamad-Hassan, afkomstig uit de stad Al-Dilling in Zuid-Soedan. Vanaf zijn binnenkomst wordt hij systematisch op maat gezaagd om in de formulieren van de Vreemdelingenwet te passen. Alle in Nederland aanwezige kennis over Afrika is in deze procedure gereduceerd tot amateur-antropologie uit het kanarieboekje voor stammen en talen. Onthutsend boek.

ANGELI POULSEN, UITGEVER ZAM

In twee pagina's van de hectiek in Amsterdam naar de uitgestrektheid van het Botswanaanse landschap, het sukkelige tempo van bruine koeien en de geur van pompoenstoofpot. Scherpzinnigheid, psychologie, mensenkennis en goeie roddels zijn de ingrediënten waarmee privé-detective Mma Ramotswe op onnavolgbare wijze de haar aangeboden zaken oplost in Alexander McCall Smith, *De Kalahari Avondschoon* (Sijthoff, 2004). Op aangenaam onverdichte wijze behandelt de schrijver universele menselijke problemen en gaat daarbij grote Afrikaanse kwesties als gender, aids en corruptie niet uit de weg. Het leven van Mma Ramotswe brengt Afrika dichterbij.

LAETITIA VAN DEN ASSUM, AMBASSADEUR IN KENIA

Liz McGregor, *Khabzela, the life and times of a South African* (Jacana Media, 2005) over de snel rijzende ster van een talentvolle deejay en over zijn onnodige dood ten gevolge van aids, trof mij diep. Hoewel ik veel van Zuid-Afrika denk te begrijpen, was het opnieuw een confrontatie met de wijze waarop de eerste zwarte post-1994-generatie denkt, leeft en sterft.

ERIC VAN DER WESTEN, MUSICUS

Mijn laatste Zuid-Afrikaanse boek was de biografie geschreven door Fatima Meer, *Nelson Mandela – Zijn leven* (De Geus, 1995). In deze biografie beschrijft ze Mandela van kinds af tot aan ongeveer 1993. Precies het moment dat ik voor het eerst naar Zuid-Afrika mocht. Ze wist een heel persoonlijk en indringend portret te maken dat me boeide als nooit tevoren.

ARIËLLA KORNMEHL, SCHRIJFSTER

J.M. Coetzee, *Langzame man* (Cossee, 2005) hoort tot de beste boeken die ik onlangs las. De intieme, maar toch ook afstandelijke relatie tussen een man en zijn verzorgster gaf mij hetzelfde gevoel als bij [mijn eigen] *De vlindermaand*, waarin de stille liefde tussen een vrouw en haar huishoudster een belangrijke rol speelt. Door Coetzee's meesterlijke stijl zijn al zijn boeken trouwens schitterend, ongeacht het onderwerp!

ROBERT DORSMAN, VERTALER

Het mooiste Afrikanboek dat ik ken, is van de Zuid-Afrikaanse schrijver Etienne van Heerden, *Het zwijgen van Mario Salviati* (Meulenhoff, 2002). Een prachtige roman, waarin meerdere verhaallijnen naadloos uitkomen in het heden. Het gaat over de zoektocht naar waarheid in het Zuid-Afrika van nu. Een roman ook die weemoedig stemt, een epos, zoals altijd in het geval van Van Heerden. Een roman ook over gevangenschap, eenzaamheid, verlangen. Het klinkt allemaal clichématig, maar het is echt een betoverend boek van een rasverteller.

MIZZIE VAN DER PLUIJM, UITGEEFSTER

Helaas, het moet maar. Het mooiste Afrikanboek hebben wij zelf uitgeven: Rik Delhaas, *De president, de hyena en de kleine hagedis* (Contact, 2006). Delhaas reisde naar een aantal Afrikaanse landen. Hij sprak zowel presidentskandidaten van Somaliland als de veelbelovende beheerder van een wegversperring in Mogadishu, de verdachte van genocide in Rwanda, maar ook advocaten, officiers en de mensen die getuige zijn van de volksrechtspraak. Dit boek is zo goed omdat Delhaas niet op zoek is naar gemakkelijke antwoorden. Bovendien gaat hij met inzicht, liefde en begrip met zijn materiaal om.

BRAM VERMEULEN, ZUID-AFRIKA-CORRESPONDENT

De mooiste is natuurlijk: Pedro Rosa Mendes, *Tijgerbaai* (Van Gennep, 2003). De worsteling van een Portugese journalist tegen de tijd, de bureaucratie, de niet-bestaande wegen en de eenzaamheid op zijn reis door Angola en Mozambique. Reist en schrijft als Kapuscinski, zo dicht op de huid dat je het zweet kunt proeven. Een boek dat elke keer weer meegaat in de rugzak.

MARLENE DUMAS, BEELDEND KUNSTENAAR

Marlene van Niekerk, *Agaat* (Querido, 2006) is een Zuid-Afrikaanse 'plaasroman'. Het draait om de verstreming van afhankelijkheid en vernedering. Waar je bij Coetzee je tanden breekt op de droge hardheid, is de tragiek bij Van Niekerk sensueler. Lichaam, taal en vertaling vallen uiteen; stijlen wisselen elkaar af. Hoe wreed en aanstootgevend ook, uiteindelijk is het een liefdesverhaal.

MIEKE VAN DER WEIJ, PRESENTATRICE

Mijn 'all-time favorite': Maryse Condé, *Ségou* (In de Knipscheer, 2002). Dat hoeft ik waarschijnlijk niet toe te lichten, deze historische roman is zo bekend. Het zal ook vast te maken hebben met het feit dat mijn eerste en tevens langste reis in Afrika dwars door de woestijn ging en me voerde naar de Sahellanden waar het epos zich afspeelt.

PAUL FABER, CURATOR

Mijn favoriet is van 'grootvader' Amadou Hampâté Bâ, *In het voetspoor van de vertellers – Amkoullel* (De Geus, 2000) samen met het vervolgdeel *Jawel, commandant* (De Geus, 2002). Een meeslepend relaas over zijn familie en jeugd in het huidige Mali in het begin van de 20ste eeuw. Prachtig geschreven, vol nuances, wijsheid en humor. Een monument.

De verkiezingen in Congo van eind juli – als die datum tenminste niet opnieuw wordt verschoven – zullen zeker slagen. Dat stelde Patrick Cammaert, de Nederlandse bevelhebber van de VN-macht Monuc in het oosten van Congo, tijdens een presentatie dit voorjaar op de Afrikadag van de Evert Vermeer Stichting. “Waarom? Omdat ze moeten slagen. Ze zijn van levensbelang. Pas als een legitieme regering aantreedt, kan het land verder.”

Cammaert is een optimistisch mens. “De Congolezen smachten naar de verkiezingen. Er hebben zich 25,7 miljoen mensen geregistreerd als kiezer. Die willen maar één ding: stemmen. Ze zullen dagen lopen met de stemkaart in hun knuist om een formulier in een doos te kunnen doen. Wie daaraan twijfelt, moet maar kijken naar de gigantische opkomst (van soms 80 procent, red.) tijdens het referendum over de grondwet in december.” Maar dat de organisatie een logistieke nachtmerrie is, wilde hij niet verhullen. In een land zonder wegen, zo groot als West-Europa, moeten 53.000 stembureaus en miljoenen stembiljetten worden verspreid. Die zijn ook nog eens per regio verschillend, omdat de 213 politieke partijen die meedoen niet in alle regio's kandidaten hebben. “Het is een mega-mega-mega-operatie.”

De VN-bevelhebber toonde foto's van Monuc-patrouilles – te voet, omdat “de pantserwagens die andere VN-missies gebruiken, in het oerwoud van Oost-Congo nutteloos zijn.” Maar ook foto's van de 'partner' van Monuc, het Congolese leger, waarin tal van dubieuze milities zijn opgegaan. Ineens was het kleine postuur van generaal Amisi te zien, die volgens Human Rights Watch in 2002 betrokken was bij de executie van 160 mensen in Kisangani. Cammaert erkent dat er onder de duizenden ex-strijders in het Congolese leger er velen zijn met 'een meter boter op hun hoofd' met wie hij moet samenwerken. “Ze kregen een baan in het leger om ze uit de (oostelijke) provincie Ituri weg te krijgen. Maar dat betekent niet dat ze amnestie krijgen. Ze zullen zich later moeten verantwoorden.” Inmiddels is het een stuk veiliger in Oost-Congo, aldus Cammaert. De VN-macht – 15.500 troepen en 28 (gevechts)helikopters – kan hard optreden omdat het mandaat haar opdraagt burgers 'onder directe bedreiging' te beschermen. Het optreden heeft aan enkele tientallen VN-soldaten het leven gekost. Groot probleem echter blijft de aanwezigheid van vijftienduizend 'genocidaires', de in 1994 uit Rwanda gevluchte Hutu's, die daar plunderen, verkrachten en moorden. “De harde kern, de helft van de groep, zal nooit teruggaan naar Rwanda, daarvan ben ik overtuigd. Maar de ander helft is jong en als kind mee gevlucht na de genocide. Wij proberen een wig te drijven tussen beide groepen, in de hoop dat de jongeren naar Rwanda vertrekken.” Marnix de Bruyne